

2021-2022

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	3
2	LAINSÄÄDÄNTÖÄ	4
2.1	Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986).....	4
2.2	Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014).....	4
3	TÄRKEITÄ KÄSITTEITÄ	5
4	TAVOITTEET	8
5	NYKYTILANTEEN KARTOITUSTA SEKÄ TULEVAISUUDEN TEEMOJA JA TOIMENPITEITÄ	10
5.1	Lapset, nuoret ja perheet.....	10
5.1.1	Nykyinen tilanne.....	11
5.1.2	Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä.....	11
5.2	Koulutus.....	12
5.2.1	Nykyinen tilanne.....	12
5.2.2	Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä.....	13
5.3	Joensuun kaupunki työnantajana	14
5.3.1	Nykyinen tilanne.....	14
5.3.2	Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä.....	14
5.4	Ikääntyneet	15
5.4.1	Nykyinen tilanne.....	15
5.4.2	Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä.....	15
5.5	Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt	16
5.5.1	Nykyinen tilanne.....	16
5.5.2	Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä.....	16
5.6	Vammaiset.....	17
5.6.1	Nykyinen tilanne.....	17
5.6.2	Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä.....	17
5.7	Monikulttuurinen väestö.....	18
5.7.1	Nykyinen tilanne.....	18
5.7.2	Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä.....	19
5.8	Alueellinen näkökulma yhdenvertaisuuteen	20
5.8.1	Nykyinen tilanne.....	20
5.8.2	Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä.....	21
6	SEURANTA JA YHTEENVETO	22
	LÄHTEET JA LISÄTIETOA:	23

1 JOHDANTO

Suomen perustuslain mukaan ”ketään ei saa asettaa ilman hyväksyttävää perustetta eri asemaan sukupuolen, iän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, mielipiteen, vakaumuksen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella”. Tarkkaavaisuuden kiinnittäminen edellä mainittuihin tekijöihin on yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta ensiarvoisen tärkeää. Perustuslain mukaan ”sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään”. (Oikeusministeriö 731/1999.)

Tasa-arvon- ja yhdenvertaisuuden edistämiseen kytkeytyy vahvasti lainsäädäntö. Eurooppalaisen tasa-arvon peruskirjan (CEMR 2006) mukaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen edellyttää, että paikallis- ja aluehallinnon kaikissa toiminnoissa huomioidaan tasa-arvonäkökohdat.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien laatiminen ovat laissa määritettyjä velvoitteita kunnille, viranomaisille, oppilaitoksille sekä työnantajille. Ne ovat tärkeitä työkaluja, joiden avulla organisaatioiden toiminnan läpinäkyvyyttä pyritään kehittämään. Epäkohtiin puuttuminen, vuorovaikutteinen ilmapiiri sekä kaikkien osapuolten sitoutuminen suunnitelmien toteuttamiseen ovat erittäin merkittäviä osa-alueita.

Pelkkiin lainsäädäntöön liittyvien epäkohtien korjaaminen ei kuitenkaan varmista tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista. Syrjintä ja epäasiallinen käytös konkretisoituvat arkipäivän kohtaamisissa elämän eri osa-alueilla. Tahattomat asenteet, ymmärtämättömyys, rakenteellinen rasismi ja tiedon puute ovat suuria haasteita tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta puhuttaessa. Monet vallitsevat normit ovat luonteeltaan ulossulkevia.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat aihealueina hyvin laajoja, ja tässä suunnitelmassa esitetyt osa-alueet ovat vain pieni osa suurempaa kokonaisuutta. On olemassa paljon kasautunutta huono-osaisuutta tai sellaisia ihmisryhmiä, joiden asema ja kokemukset eivät millään mahdu tämän suunnitelman sivumäärän puitteisiin. Tästä huolimatta ne ovat aivan yhtäläisiä tärkeitä. Tässä kohdin on hyvä korostaa myös sitä, että tarkoituksena ei ole asettaa ihmisiä minkäänlaisiin hierarkisiin lokeroihin. Kaupungin suunnitelma tarjoaa sen sijaan yleisen tason suuntaviivoja. Esimerkiksi jonkin yksittäisen järjestön, työpaikan tai koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmalla on edellytykset keskittyä tarkemmin nimenomaisen organisaation haasteisiin ja kehityskohteisiin.

Tämän suunnitelman pääpaino on niissä ihmisryhmissä, joiden kohdalla tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen on keskimäärin haasteellisempaa. Joensuun kaupungin tahtotila on toki se, että kaikkia kaupungissa asuvia ja täällä liikkuvia kohdellaan tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti. Jokaisen turvallisuus sekä fyysinen ja henkinen koskemattomuus on taattava.

Suunnitelman teossa on kuultu Joensuun alueella toimivien järjestöjen näkökulmia. Vuorovaikutteista yhteistyötä on tehty Pohjois-Karjalan Setan, Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistyksen sekä Joensuun seudun monikulttuurisuusyhdistys ry:n kanssa. Lisäksi merkittävässä roolissa on ollut yhteistyö Joensuun kaupungin nuorisovaltuuston,

vammaisneuvoston, vanhusneuvoston sekä toimialojen kanssa (muun muassa maahanmuuttajapalvelut ja koulutuspalvelut).

2 LAINSÄÄDÄNTÖÄ

2.1 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

- 1§ Lain tarkoitus

”Tämän lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.”

Tasa-arvolaki kytkeytyy pääsääntöisesti kaikkiin elämän osa-alueisiin. Tarkat suunnitelmat ovat oleellinen osa-alue, joiden avulla tasa-arvon toteutumista edistetään. Julkisen hallinnon, viranomaisten, työntekijöiden, työnantajien sekä koulutusten järjestäjien tulee sitoutua tasa-arvon edistämisen ja toteutumisen eteen tehtäviin toimenpiteisiin. Sukupuoleen kohdistuva syrjintä on ehdottoman tuomittavaa ja käsite täytyy ymmärtää monialaisesti. Esimerkiksi sukupuoliroolit, naiseuden ja mieheyden sosiaaliset merkitykset sekä henkilökohtainen sukupuoli-identiteetti ovat tässä yhteydessä tärkeitä huomioon otettavia asioita.

Sukupuolten tasa-arvon toteutuminen edellyttää tasa-arvoa sekä eri sukupuolten välillä että samaa sukupuolta olevien kesken (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020).

2.2 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

- 1§ Lain tarkoitus

”Tämän lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturva.”

Laki velvoittaa, että työnantajat, koulutuksen järjestäjät, tavaroiden ja palvelujen tarjoajat sekä viranomaiset sitoutuvat edistämään yhdenvertaisuuden eteen tehtävää työtä. Syrjintä eri muodoissaan on kiellettyä. Lisäksi lain toteutumisen aktiivinen valvonta on oleellinen osa-alue. Tämä tapahtuu yhdenvertaisuusvaltuutetun, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan sekä työsuojeluviranomaisten toimesta.

3 TÄRKEITÄ KÄSITTEITÄ

Normitietoisuus: Normitietoisuudella tarkoitetaan tietoisuutta niistä yhteiskunnallisista normeista, jotka ohjaavat esimerkiksi arvostusten ja käsitysten muodostumista. Normitietoisuuden avulla voidaan tehdä näkyväksi ja analysoida tällaisia normeja ja niiden vaikutuksia esimerkiksi yhteiskunnassa, kouluissa tai työpaikoilla. Joskus käytetään myös sanaa normikriittisyys. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Intersektionaalisuus: Käsitteellä tarkoitetaan sitä, että yksilön yhteiskunnalliseen asemaan vaikuttavat tekijät ovat moninaisia. Mahdollisimman suuritasoinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat saavutettavissa silloin, kun eri tekijöiden merkityksiä arvioidaan suhteessa muihin. Yksittäisiä elementtejä (kuten sukupuolta, ikää, yhteiskuntaluokkaa, toimintakykyä, etnistä taustaa tai seksuaalista suuntautumista) ei voida tarkastella täysin erillään muista. Ne kytkeytyvät aina laajempiin yhteyksiin. Esimerkiksi nuori ihminen saattaa kohdata työelämässä haasteita ikänsä, sukupuolensa tai seksuaalisen suuntautumisensa vuoksi. Konkreettisesti tämä voi näkyä vaikkapa ulossulkemisena. Syitä on mahdotonta paikantaa yhteen tekijään, eikä se ole edes tarkoituksenmukaista.

Syrjintä:

- Sukupuoleen perustuva välillinen ja välitön syrjintä:

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (7§) kieltää syrjinnän.

- *Välittömällä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä* tarkoitetaan tässä laissa:

- 1) naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella;
- 2) eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä;
- 3) eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella

- *Välillisellä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä* tarkoitetaan tässä laissa:

- 1) eri asemaan asettamista sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen, perusteen tai käytännön nojalla, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan sukupuolen perusteella;
- 2) eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai perheenhuoltovelvollisuuden perusteella.

- Syrjintä yleisellä tasolla: Yhdenvertaisuuslain 8§ mukaan ”Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.”

- 10§ Välitön syrjintä: ”Syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.”

- 13§ Välillinen syrjintä: ”Syrjintä on välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella,

paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.”

- Syrjintä näkyy eri väestöryhmissä. Muun muassa romanit, saamelaiset, vammaiset, lapset, nuoret, maahanmuuttajat, seksuaalivähemmistöt tai ikääntyneet saattavat kohdata taustansa vuoksi syrjintää.

- Moniperusteinen syrjintä tarkoittaa sitä, että samat ryhmät tai samat henkilöt tulevat monen eri taustavaikuttimen (esimerkiksi ikääntynyt maahanmuuttaja) kautta syrjityiksi. Myös ihmisen identiteetti voi olla usein monikerroksinen. *Moninkertainen syrjintä* tarkoittaa sitä, että henkilö kohtaa useammassa kuin yhdessä tilanteessa syrjintää eri perusteilla. *Kumulatiivista syrjintää* ovat tilanteet, joissa henkilö kokee syrjintää usean perusteen seurauksena. Esimerkiksi työhaussa henkilöä syrjitään sukupuolen ja etnisen taustan vuoksi. (Oikeusministeriö 2019.)

Sukupuolisensitiivisyys: Huomioidaan sukupuolinormien vaikutukset yksilön ja yhteiskunnan tasoilla. Ympäristö ja kasvatusta antavat jokaiselle lapselle tilaa sen määrittelyyn, millaisia he itse haluavat olla. On tärkeä huomioida, että sukupuolisensitiivisyys ei ole sama asia kuin sukupuolineutraalius. Sukupuolisensitiivisyydessä ei haluta hävittää, häivyttää, vertailla tai arvottaa sukupuolia. (Seta 2020; Setlementti.)

Sukupuoli-identiteetti: Yksilön sisäinen ja henkilökohtainen kokemus omasta sukupuolesta tai sukupuolettomuudesta. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2018.)

Sukupuolen ilmaisu: Kulttuurissamme monet sukupuolen ilmaisuun liittyvät tavat ovat sukupuolittuneita. Tämä termi pitää sisällään kaikki ne käyttäytymisen ja toiminnan tavat, joilla yksilö tuo esiin olemistaan naisena, miehenä tai jonain muuna. Esimerkiksi vaatetus, muu ulkonäkö, ilmeet tai eleet lukeutuvat tähän käsitteeseen. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2018.)

Sukupuolen valtavirtaistaminen: Kaikkien toimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon sukupuolinäkökulma. Päätösten vaikutuksia täytyy arvioida kaikkien eri toimijoiden perspektiiveistä käsin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 609/1986.)

Sukupuoliset stereotyyppit: Kaavamaiset odotukset ja usein negatiiviset ennakkokäsitykset tietyn sukupuolen edustajaan kohdistuen. Jako on tyypillisesti binäärinen, eli stereotyyppit linkittyvät naisiin ja miehiin liitettäviin ominaisuuksiin, kykyihin tai persoonallisuuteen. Monesti vallitsevissa diskursseissa esimerkiksi naiseus yhdistyy herkkyyteen, kun taas miehisuus assosioituu pikemminkin vaikkapa kilpailuhenkisyteen. Sukupuolistereotyyppien myötä tiettyjen roolien edustajilta odotetaan myös tietynlaista käyttäytymistä, josta poikkeaminen voi johtaa jopa sosiaalisen eriytymisen kokemukseen.

Cissukupuolinen tai cisihminen: Henkilö, joka identifioituu ja on tyytyväinen syntymässä määritellyyn sukupuoleensa ja yleensä myös ilmaisee sukupuoltaan sen mukaisesti. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020.)

Eriarvoisuus: Käsite kytkeytyy vahvasti yksilön sosioekonomiseen asemaan sekä terveyseroihin. Terveyserot ovat vahvasti yhteydessä aineellisiin voimavaroihin, joista esimerkkeinä voidaan mainita tulot, omaisuus ja asumistaso. Koulutus ja ammatti ovat taas edellytyksiä, joiden avulla mahdollistetaan edellä mainittujen aspektien saavuttaminen. Eriarvoisuuden purkaminen kaventaa myös terveyseroja. Näin ollen sosiaaliin taustatekijöihin vaikuttaminen on oleellista. Muun muassa turvallisten elinolojen takaaminen kaikille, tukitoimenpiteiden kohdistaminen haavoittuvassa asemassa oleville sekä palvelujen yhdenvertainen saatavuus näyttäytyvät tärkeinä elementteinä. Eriarvoisuus ja eriarvoinen kohtelu voivat olla myös syrjintää.

Muodollinen yhdenvertaisuus: Samanlaisissa tapauksissa ihmisiä tulee kohdella samoilla tavoilla. Yksilöiden erityispiirteet tulee kuitenkin huomioida, sillä ihmisten lähtökohdat ja voimavarat voivat vaihdella suuresti. (Oikeusministeriö 1325/2014.)

Tosiasiallinen yhdenvertaisuus: Keskiössä ovat ne tekijät, jotka estävät todellisen yhdenvertaisuuden toteutumisen. Näin ollen heikommassa asemassa olevien ryhmien tilannetta pyritään parantamaan. Tässä yhteydessä ihmisten erilainen kohtelu on välttämätöntä, jotta mahdollisimman tasavertainen ja tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuvat. Positiivinen erityiskohtelu (Yhdenvertaisuuslain 9§) ja kohtuullinen mukautus (Yhdenvertaisuuslain 15§) ovat kyseisen käsitteen kontekstissa tärkeitä elementtejä. Ensimmäisenä mainittu mahdollistaa henkilöön liittyvien syiden huomioon ottamisen. Toimenpiteet tähtäävät siihen, että tietyn ryhmän (kuten lasten tai vähemmistöjen) olosuhteet kohentuvat. Muun muassa nuorten työnvälityspalvelut tai oppilaitosten kielikiintiöt kuuluvat tähän kategoriaan. Positiivinen erityiskohtelu tulee kuitenkin suhteuttaa tarpeisiin nähden sopivaksi, etteivät toimenpiteet muodostu muita ryhmiä syrjiviksi. Kohtuullisten mukautusten tekeminen on velvollisuus, jonka laiminlyöminen on yksi syrjinnän muoto. Kohtuullisten mukautusten myötä vammaisilla on yhdenvertainen mahdollisuus kaikkien ihmisoikeuksien käyttöön sekä perusvapauksiin. (Oikeusministeriö 1325/2014.)

Häirintä: Käyttäytyminen on häirintää, mikäli se loukkaa henkilön ihmisarvoa ja pohjautuu muun muassa yksilön alkuperään, uskontoon tai terveydentilaan. Häirintä eri muodoissaan on kiellettyä. Tätä tukevat myös monet lainsäädäntöön liittyvät elementit (Yhdenvertaisuuslaki 14§ sekä Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 3§). Häirintään tulee puuttua, mikäli sellaista tulee ilmi vaikkapa työpaikalla.

Esteettömyys: Moninaisuuden huomioon ottaminen ympäristön ja kaupunkirakenteen suunnittelussa. Esteetön ympäristö mahdollistaa kaikkien ihmisten toimijuuden. Liikuntarajoitteiden lisäksi tähän kategoriaan lukeutuvat muun muassa näkemiseen, kuulemiseen tai kommunikaatioon (myös sähköiseen) liitettävät elementit ja niiden toteutuminen.

Saavutettavuus: Laki velvoittaa viranomaisia tekemään digitaaliset palvelut kaikille saavutettaviksi. Tämä edistää kokonaisvaltaisesti yhdenvertaisuuden toteutumista ja parantaa palveluiden laatua. Etenkin vammaisten ja ikääntyneiden henkilöiden voi olla vaikea päästä osallisiksi digitaalisia palveluita. Saavutettavuuden neljä periaatetta ovat havaittavuus, hallittavuus, ymmärrettävyys ja toimintavarmuus.

4 TAVOITTEET

**JOENSUUN KAUPUNKI ON KAIKILLE
TASA-ARVOINEN JA YHDENVERTAINEN**

**JOENSUUN KONSERNISTRATEGIA
(2017-2021):**

VASTUULLINEN JOHTAMINEN

**HYVINVOINNIN, ONNELLISUUDEN JA TERVEYDEN
EDISTÄMINEN**

**JATKUVAAAN UUDISTUMISEEN TÄHTÄÄVÄ
MENTALITEETTI**

ERILAISTEN TOIMIJOIDEN VERKOSTOT JA YHTEISÖT

Joensuun kaupungin halutaan olevan kaikille tasa-arvoinen ja yhdenvertainen. Tässä suunnitelmassa korostetaan osallisuuden ja arjen monimuotoisuuden edistämiseksi tehtävää työtä.

OSALLISUUS

Osallisuus on kokemusta siitä, että on vuorovaikutuksessa ja luottamuksellisessa suhteessa merkitykselliseen yhteisöön tai ryhmään. Kunnalliset palvelut (sosiaali- ja terveyspalvelut, työllistymispalvelut jne) muut toimijat (koulut, työpaikat, järjestöt jne) ja yhteiskunnalliset rakenteet ovat oleellisissa rooleissa osallisuuden edistämisessä.

ARJEN MONIMUOTOISUUS

Erilaisten ihmisten ja ajatusten kohtaaminen. Uudet tavat toimia ja tuottaa palveluita kehittävät arkipäivän monimuotoisuutta. Arjen monimuotoisuus kytkeytyy myös siihen, että kaikki ihmiset ja ihmisryhmät kohdataan yhdenvertaisina. Ihmisellä on useita eri ryhmäjäsenyyksiä ja rooleja. Kaikki vähemmistöryhmät kuuluvat yhteiskunnan moninaisuuteen. On tärkeää, että ihmisten eroja kunnioitetaan.

Osallisuuden ja arjen monimuotoisuuden edistämiseksi on Joensuun kaupungissa tehty jo paljon toimenpiteitä, ja uusia on koko ajan lisää suunnitteilla. Nämä löytyvät listattuina erillisestä toimenpideohjelmasta. Seuraavana esitetyt teemat antavat yleisiä suuntaviivoja tulevaisuuden toimenpiteille. Niiden huomioon ottaminen toimii perustana, jonka pohjalta kehitetään nykyistä toimintaa.

- Kaupungin rooli on luoda edellytyksiä eri toimijoiden aktiivisuudelle ja osallisuudelle sekä tarjota tekemisen paikkoja ja mahdollisuuksia.
- Asukkaille suunnatut **haastattelut ja kyselyt** ovat tärkeitä välineitä. Niiden tekemisessä erilaiset keinot (kasvokkain, verkossa, paperilla) ovat oleellisissa rooleissa, jotta saavutetaan mahdollisimman suuri joukko.
- Asukkaiden monipuoliset mahdollisuudet osallistumiseen, vaikuttamiseen ja vuorovaikutukseen näyttäytyvät tärkeinä suuntaviivoina kunnallisen päätöksenteon viitekehyksessä.
- Mahdollistetaan asukkaille konkreettisia vaikuttamisen paikkoja, **mm. järjestö- ja yritys yhteistyötä**: työpajoja, kyselyitä, keskusteluja.

5 NYKYTILANTEEN KARTOITUSTA SEKÄ TULEVAISUUDEN TEEMOJA JA TOIMENPITEITÄ

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden alkukartoitusta varten suunnittelimme hyvin vapaamuotoisen kyselyn Joensuun alueella toimiville järjestöille. Halusimme saada laaja-alaisen näkemyksen siitä, kuinka hyvin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen liitettävät elementit toteutuvat Joensuun kaupungissa. Myös kehittämisen kohteet, toimijoiden välinen yhteistyö, konkreettiset toimenpiteet ja tulevaisuuden haasteet nousivat kysymystenasettelussa merkittäviin rooleihin. Näiden teemojen pohtiminen yhdessä järjestöön kuuluvien ihmisten perspektiivistä käsin on oleellista suunnitelman luotettavuuden kannalta. Lisäksi epäkohtien ja niin sanottujen piilevien mekanismien paikantaminen on helpompaa, kun apuna ovat monien eri tahojen näkökulmat. Useat kulttuurissa vallitsevat toimintatavat ovat suurilta osin tiedostamattomia, ja teema on nähtävissä myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kontekstissa.

Vaikka eri toimintakenttiä käsitellään pääasiallisesti tässä suunnitelmassa erillisinä osa-alueina, ei moniperusteisuuden vahvaa vaikutusta sovi unohtaa tai sivuuttaa. Kokonaisvaltainen tietoisuuden lisääminen on erittäin tärkeää, jotta eri osapuolten oikeuksien ja osallisuuden toteutuminen ymmärretään ottaa huomioon vaikkapa kaupungin asukkaita koskevassa päätöksenteossa. Edellä mainitun ohella tulee muistaa, että tämä suunnitelma tarjoaa vain yleisiä suuntaviivoja. Mistään ryhmästä ei tule tehdä yksioikoisia yleistyksiä muutaman kokemuksen perusteella, sillä jokaisella on omat tarpeensa ja toiveensa.

Tulevaisuuden teemoihin ja toimenpiteisiin on kirjattuna konkreettisten toimenpide-ehdotusten suuntaviivoja. Kun suunnitelmaa päivitetään, on tärkeää laatia tarkat ohjeet ja aikataulu sen suhteen, kuka on vastuussa mistäkin toimenpiteestä. Mikäli toimenpiteet eivät ole kenenkään vastuulla, jäävät ne todennäköisesti myös toteuttamatta.

Suunnitelman alkukartoituksessa lähestyttiin useita Joensuun alueella toimivia järjestöjä. Yhteydenottoon vastanneiden järjestöjen kanssa tehtiin yhteistyötä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemoihin liittyen. Lisäksi yhteistyötä on tehty Joensuun kaupungin nuorisovaltuuston, vammaisneuvoston, vanhusneuvoston sekä toimialojen, esimerkiksi maahanmuutto- ja koulutuspalveluiden kanssa.

Tässä suunnitelmassa esitetyt yhdistykset ovat vain esimerkkejä eri toimialoilta. Kokonaisuudessaan kenttä on hyvin laaja ja yhdistykset tekevät myös vuorovaikutteista yhteistyötä keskenään. Lisätietoa Pohjois-Karjalan yhdistyksistä osoitteesta <https://www.jelli.fi/>

5.1 Lapset, nuoret ja perheet

Lasten osallisuuden sekä toimijuuden edistäminen ovat merkityksellisiä elementtejä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden viitekehityksessä. YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa (60/1991) veloitetaan, että lapsen taloudelliset, sivistykselliset sekä sosiaaliset oikeudet toteutuvat. Lasta koskevien päätösten tulee olla hänen etunsa mukaisia, jonka ohella lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä itseään koskevissa asioissa. Myös suojelun eteen tehtävät toimenpiteet ja kokonaisvaltainen terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen näyttäytyvät tärkeinä osa-alueina. On oleellista kohdentaa huomiota niihin lapsiryhmiin, jotka ovat vaarassa joutua syrjinnän kohteeksi esimerkiksi etniseen vähemmistöön kuulumisen, vammaisuuden tai maahanmuuttajataustan vuoksi.

Nuorten itsemäärittelyn, yhteiskunnallisten oikeuksien sekä ihmisarvon kokonaisvaltainen toteutuminen edistävät tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Syrjinnän ja yksinäisyyden vähentämisen eteen tehtävät toimenpiteet parantavat nuorten koettua elämänlaatua sekä yleistä hyvinvointia. Edellä mainituista kokemuksista raportoivat etenkin muualla kuin Suomessa syntyneet nuoret sekä he, jotka eivät määrittele seksuaalista suuntautumistaan heteroksi.

Perheiden moninaisuuden ymmärtäminen on tärkeää, sillä noin yksi kolmasosa perheistä ei vastaa perinteistä käsitystä ydinperheestä. Muun muassa eri kulttuuritaustoista tulevat perheet, sateenkaariperheet, adoptio-perheet, uusperheet, yksinhuoltajien perheet tai eri perhemuotojen yhdistelmät näyttäytyvät esimerkkeinä moninaisuudesta. Tiedetyt toiminnan tavat tai roolit ovat myös vielä varsin sukupuolittuneita. Mikäli tarkastellaan vaikkapa vanhempien keskenään jaettavissa olevia vanhempainpäivärahoja, käyttivät naiset niistä 98 %. Perhevapaiden tasaisempi jakaantuminen edistäisi muun muassa sukupuolten välistä tasa-arvoa, parisuhdetyytyvyyttä sekä isän ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020.)

5.1.1 Nykyinen tilanne

- Lapsia, nuoria ja perheitä tuetaan ja osallistetaan monin eri keinoin, ohessa muutamia esimerkkejä:
 - ❖ Mannerheimin lastensuojeluliiton Joensuun yhdistys: perhekahvilatoiminta, omien tapahtumien järjestäminen, lastenhoitotoiminta
 - ❖ Sateenkaariperheet ry Joensuu: sateenkaariperheiden tapaamiset
 - ❖ Joensuun Pelastakaa Lapset ry: tuki vähävaraisille perheille harrastus- ja oppimateriaalitukien muodossa, MINÄ OLEN TÄRKEÄ –hanke (lasten ja nuorten pienryhmätoiminta)
 - ❖ Joensuun 4h-yhdistys ry: kerhot, leirit, koulutukset, arkiapu, nuorten omatoimisuuden ja arjen taitojen tukeminen
 - ❖ Joensuun seudun yksin- ja yhteishuoltajat ry: vertaistuki ja tapahtumat yhden vanhemman perheille
 - ❖ Joensuun kaupungin varhaiskasvatuksessa perhetyötä

5.1.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

- Harrastustoiminnan yhteydessä on tärkeää purkaa sukupuolinormatiivisia ja stereotyyppisiä mielikuvia eri harrastusmuodoista. Turhaa sukupuolittamista (kuten jakoja tyttöjen ja poikien ryhmiin) tulee välttää.
- Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen. Tässä keinoina ovat muun muassa lasten parlamentti, lasten kokoukset ja Joensuun kaupungin nuorisovaltuusto. Lasten parlamentti on kokoontunut kaksi kertaa. Seuraava niin sanottu suurenkokous järjestetään keuhvällä 2021.
- Kerätään kouluissa kokemustietoa oppilailta, jonka pohjalta kehitetään toimintaa. Oppilaat päättävät muun muassa hankittavan välituntivälineistön ja testaavat koulukalusteiden toimivuutta. Näin he pääsevät osallistumaan itseään koskevaan päätöksentekoon, joka vaikuttaa monilla tavoin myös kouluviihtyvyyteen.
- Taataan turvallinen ja toimiva arki lapsille. Joensuussa kaupungin aamu- ja iltapäivätoiminta ovat osa kokopäiväkoulua. Sen tarkoituksena on vähentää lasten yksinoloa ja tukea heidän sosiaalista kehitystään. Harrastustoiminnan jatkuva kehittäminen ja oppilaiden toiveiden huomioon ottaminen ovat erittäin tärkeitä osa-alueita tässä kontekstissa.

- Joensuu on syksyllä 2020 valittu mukaan ja aloittanut kehittämisen UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -mallissa. Malli perustuu lapsen oikeuksien sopimuksen neljään yleisperiaatteeseen, jotka ovat yhdenvertaisuus, lapsen etu, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä osallisuus. Mallin tavoitteena on, että Lapsiystävällisessä kunnassa lapsen oikeudet toteutuvat jokaisen alle 18-vuotiaan arjessa. Lapset ja nuoret ovat tasa-arvoisia kunnan asukkaita, joilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua.
 - ❖ Työ käynnistyy nykytilan kartoituksella, johon osallistuu myös kunnan lapsia ja nuoria. Tämän pohjalta laaditaan toimintasuunnitelma, jossa esitettyjen tavoitteiden toteutumista ja kehittämisen kohteita seurataan säännöllisesti.

5.2 Koulutus

Kaikissa oppilaitoksissa sitoudutaan tasa-arvon edistämiseksi tehtäviin toimenpiteisiin. Koulutuksen kokonaisvaltainen rooli ulottuu huomattavasti laajemmalle, kuin pelkkään tiedolliseen osaluueeseen. Sukupuolittuneiden käytänteiden, ennakoasenteiden tai odotusten havainnointi on oleellista. Lapsia ja nuoria tulee kannustaa omien vahvuuksien löytämiseen, eivätkä ne sitoudu sukupuoleen. Lisäksi sukupuolten moninaisuus on tärkeä osa opetuksen sisältöä. Valittuihin oppimateriaaleihin tulee perehtyä laajasti. Niiden sisällön tulee tukea kokonaisvaltaisesti moninaisuutta, eikä vahvistaa vaikkapa sukupuoleen perustuvaa segregatiota, eli eriytymistä.

Tässä suunnitelmassa esitetyt tilannekartoitukset ja tavoitteet ovat peräisin Joensuun seudullisesta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta, joka on koottu syksyllä 2019. Kouluja koskevissa suunnitelmissa tulee näkyä kolme periaatetta. Niitä ovat vastuuhenkilöiden organisoimat nykytilanteen kartoitukset kyselyiden avulla, toiminnalliset interventiot sekä tavoitteiden arviointi.

5.2.1 Nykyinen tilanne

- Velvoite tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien tekemiseen koskee kaikkia opetusta järjestäviä oppilaitoksia eli esi- ja perusopetusta, lukioita, ammatillisia oppilaitoksia, ammattikorkeakouluja, yliopistoja, korkeakouluja sekä vapaan sivistystyön oppilaitoksia.
- Kaupungin toimialat tekevät oppilaitosten kanssa paljon yhteistyötä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Tähän lukeutuvat muun muassa Yhteisötalo Sataman¹ kanssa tehdyt hankkeet. Lisäksi kouluilla on esimerkiksi Riverian opiskelijoiden kanssa pitkän välitunnin yhteistyötä.
- Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmissa määritellään konkreettiset tavoitteet, joiden toteutumista seurataan. Edellä mainittu koskee kaikkia Joensuun seudulla toimivia koulutusta järjestäviä yksiköitä. Vuonna 2014 laaditut opetussuunnitelman perusteet sisältävät laaja-alaisesti näkökulmia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.
- Yksi keskeinen koulutuksen painopiste on Kaikille yhteinen koulu –ajatus. Tällä tarkoitetaan sitä, että oppilaita ei erotella toisistaan. Ideana on, että kaikilla lapsilla on oikeus mennä omaan lähikouluunsa. Oppilaita ei erotella toisistaan, vaan inklusio periaatteen mukaan vammaisia tai muuten tuen tarpeessa olevia lapsia ei siirretä muualle.

¹ Yhteisötalo Satama on kaikille avoin ja maksuton matalan kynnyksen kohtaamispaikka. Siellä käy muun muassa ikääntyneitä, mielenterveyskuntoutujia sekä vaikeita kokeneita nuoria. Satama on osa Joensuun kaupungin hyvinvointipalveluiden toimintaa. Sieltä löytyy muun muassa tietoa kaupungin tapahtumista, palveluista sekä harrastuksista. Lisäksi talolta löytyy tekemistä kaipaavalle erinäisiä aktiviteetteja (kuten soittimia sekä käsityö- ja askartelutarvikkeita).

- Positiivinen pedagogiikka. Virheiden sijaan keskitytään jokaisen vahvuuksiin. Yhdessä oppiminen luo edellytyksiä keskinäisen arvostuksen kehittämiseksi ja poistaa ennakkoluuloja. Sen avulla luodaan yhteiskuntaa, jossa kunnioitetaan ihmisten erilaisuutta.
- Jokaisen oppilaan yksilöllisen oppimisen tukeminen.
- Osallistava koulu:
 - ❖ Joustava alku- ja esiopetus. Tarjotaan kaikentasoisille oppilaille motivoivat mahdollisuudet oppimiseen.
 - ❖ Ryhmäytymisellä ei tarkoiteta oppilaiden jakamista niin sanottuihin ”tasoryhmiin”. Työskentelyryhmät muodostuvat oppimisensa eri vaiheissa olevista oppilaista, jolloin kokemusten ja tuen jakaminen tapahtuvat vuorovaikutteisesti.
 - ❖ Inklusio: Palvelut tuodaan oppilaiden luo. Luokanopettajan tai aineenopettajan rinnalla luokkahuoneessa voi olla monia aikuisia tukemassa opiskelun etenemistä (muun muassa erityisopettaja, koulunkäyntiavustaja). He myös suunnittelevat ja arvioivat opetuksen toteuttamista yhteistyössä. Lisäksi oppilaiden keskinäinen vuorovaikutus on merkittävä osa-alue.
 - ❖ Kieli- ja kulttuuritietoisuus läsnä kaikkialla. Kouluissa tuetaan kaikkien oppilaiden yhteisöllisyyteen kasvamista. Eri ryhmien yhteisten kokemusten löytäminen on koko koulukokouksen yhteinen toimintatapa. Yhteiset tavoitteet purkavat sisäryhmien ja ulkoryhmien välisiä vastakkainasetteluja.

5.2.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

- Välitön puuttuminen ilmeneviin epäkohtiin on oleellista. Sukupuoliin liitettävät oletukset ja stereotyyppit ovat vielä vahvasti läsnä, suurilta osin myös tiedostamattomina rakenteina.
- Sukupuoleen perustuvista ryhmäjäoista irtaantuminen ja ylipäänsä jaotteluun liitettävät asennoitumisen muutokset.
- Kaikki eivät sijoita itseään binääriin (= kaksijakoiseen) sukupuolijaotteluun. On oleellista pohtia niitä tuen keinoja, joita näissä tilanteissa oppilaille tarjotaan.
- Aineenopettajien perehtyminen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemoihin. Kuinka omassa oppiaineessa nämä aihealueet nousevat esiin?
- Vuorovaikutteinen ja avoin keskusteluilmapiiri, kun puhutaan tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Pohditaan aktiivisesti yhdessä niitä tilanteita, joissa yhdenvertaisuus ei välttämättä täysin toteudu. Oppilaiden näkökulma asiaan on tärkeä.
- Kaikenlaiseen häirintään tulee kohdistaa heti toimenpiteitä. Myös asenneilmapiiri on oleellinen elementti tässä yhteydessä. On tärkeä korostaa sitä, että esimerkiksi seksuaalinen häirintä ei ole millään tavalla uhrin syy. Siihen usein liitettävää häpeän leimaa ei tule vahvistaa.
- Oppilaille annetaan välineitä siihen kuinka toimia, mikäli kokee syrjintää.
- Kukin yksikkö määrittelee tavoitteensa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen suhteen. Valitut vastuuhenkilöt organisoivat suunnitelmien tekoa ja oppilaskyselyitä. Toimenpiteiden arviointi on kaikkien vastuulla.

5.3 Joensuun kaupunki työnantajana

Joensuun kaupungin henkilöstölle on erillinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joka on voimassa vuoteen 2021. Lokakuussa 2020 henkilöstölle tehtiin kysely, jossa kartoitettiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista työpaikalla, syrjintää työyhteisössä, seksuaalista häirintää, yleistä epäasiallista käytöstä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta sekä kehittämis- ja koulutustarpeita.

5.3.1 Nykyinen tilanne

- Tulosten perusteella voidaan todeta, että työntekijöiden kokemuksen mukaan miesten ja naisten tasa-arvo toteutuu työpaikalla palkan, sosiaalisen kanssakäymisen, henkilöstön valitsemisen, johdon ja esimiesten valitsemisen sekä uralla etenemisen suhteen ”hyvin”. Arviointiasteikon vaihteluväli oli 1-5 (1= erittäin huono ja 5= erittäin hyvä). Kaikissa osa-alueissa mediaani oli 4.
- Tulosten perusteella eri-ikäisten työntekijöiden yhdenvertaisuus toteutuu työpaikalla palkan, sosiaalisen kanssakäymisen, henkilöstön valitsemisen, johdon ja esimiesten valitsemisen sekä uralla etenemisen suhteen ”hyvin”. Arviointiasteikon vaihteluväli oli 1-5 (1= erittäin huono ja 5= erittäin hyvä). Kaikissa osa-alueissa mediaani oli 4.
- Tulosten perusteella vähemmistöjen (työkyvyttään, seksuaaliselta tai sukupuoliselta suuntautumiseltaan, etniseltä taustaltaan, uskonnoiltaan tai vakaumukseltaan erilaisten) yhdenvertaisuus toteutuu työpaikalla palkan, sosiaalisen kanssakäymisen, henkilöstön valitsemisen, johdon ja esimiesten valitsemisen sekä uralla etenemisen suhteen ”hyvin”. Arviointiasteikon vaihteluväli oli 1-5 (1= erittäin huono ja 5= erittäin hyvä). Kaikissa osa-alueissa mediaani oli 4.
- Tulosten mukaan työn ja perheen yhteensovittaminen, vuosilomien myöntäminen sekä työaikajärjestelyt toteutuvat ”erittäin hyvin (5)”. Koulutukseen pääsemiseen ollaan myös tyytyväisiä, mediaanin ollessa kyseisen aihealueen viitekehityksessä 4 (”hyvä”).

5.3.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

- Tulevaisuuden työelämässä muun muassa digitaalisuus, jatkuva verkostoituminen, vuorovaikutustaidot, muutosjoustavuus, itseohjautuvuus, entistä tehokkaampi ajankäyttö ja asiantuntijataidot ovat merkityksellisiä osa-alueita.
- Tuetaan sitä, että vanhempainvapaat jakaantuvat tasaisesti.
- Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen rekrytoinnissa.
- Avoin, vastavuoroinen viestintä organisaation sisällä, selkeät yhteiset pelisäännöt joihin kaikki osapuolet sitoutetaan.
- Johto- ja esimiestehtävissä olevien kouluttaminen ja ohjaaminen tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen toimijuuteen (tiedyt toimintatavat ovat niin juurtuneita, että niiden kyseenalaistaminen tasaisin välijoin on suotavaa).
- Palkkatietojen läpinäkyvyys.

5.4 Ikääntyneet

Ikääntyneille kohdennettujen palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa tulee huomioida lähtökohtien erilaisuus. Esimerkiksi kielikysymykset, etniseen taustaan liitettävät tekijät tai digitalisaation mukanaan tuomat haasteet asettavat yksilöt vaihteleviin asemiin. Näin ollen tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää sitä, että palveluiden suunnittelu ei perustu vain valtaväestön perspektiiviin.

5.4.1 Nykyinen tilanne

- Esimerkkejä yhdistystoiminnasta:
 - ❖ Eläkeliiton Joensuun yhdistys ry: virkistävää yhdessäoloa ja retkiä, henkisten sekä aineellisten etujen valvominen, epäkohtiin puuttuminen
 - ❖ Joensuun Eläkeläiset ry: pyritään poistamaan yksinäisyyttä järjestämällä monipuolista tekemistä (laulu, liikunta, käsityöt)
 - ❖ Eläkejärjestöt käyttävät muun muassa kerhotalo Ruplaa, joka on annettu viiden suuren eläkeläisjärjestön toiminnan alustaksi ilman vastikkeellisuutta. Tämä on kaupungilta aktiivinen teko, jolla edesautetaan ikäihmisten toimintamahdollisuuksia.
- Digitukihanke edistää digitaalisen yhdenvertaisuuden toteutumista. Hankkeen tehtäviä ovat digitukitoimijoista koostuvan verkoston toiminnan ohjaaminen, digituen tunnettuuden lisääminen sekä tuen saatavuuden kehittäminen. Tavoitteena on auttaa asiakasta itsenäiseen ja turvalliseen sähköiseen asiointiin.
- Joensuun kaupungissa on tehty yhteistyössä vanhusneuvoston kanssa kysely liittyen ikäihmisten viestintäkanavien käyttöön ja niihin kohdistuviin toiveisiin.

5.4.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

Vanhusneuvosto on kokouksessaan 24.11.2020 57 §:ssä käsitellyt sille esitetyn lausuntopyyynnön. Tässä asiassa esiin nousi seuraavia teemoja:

- Tiedonsaannin turvaaminen. Kaikilla ei ole nettiä, joten vaihtoehtoiset tiedotuskanavat tulee aina huomioida. Tärkeää on myös ikäihmisten kannustaminen netin käyttöön. Verkkopalvelut nousevat jatkuvasti keskeisempään asemaan. Näin ollen kuntalaisia tulee opastaa aktiivisesti niiden käyttöön. Edellä mainittu digitukihanke on tässä oleellinen apuväline. Myös kohtuullinen mukautus ja positiivinen erityiskohtelu ovat merkityksellisiä termejä, sillä esimerkiksi ikääntyneiden, vammaisten sekä monikulttuurisen väestön positio tulee ottaa huomioon. He saattavat tarvita vaikkapa chat- palveluiden kanssa kohdennettua tukea. Lisäksi kielikysymykset ja muut rajoitukset (muun muassa aistilliset) tulee huomioida palvelujen saatavuudessa.
- Palveluiden saavutettavuus. Kotiin vietävien palveluiden kehittäminen oleellista, sillä kaikilla ei ole kyytimahdollisuutta kaukana sijaitseviin palveluihin.
 - ❖ Karelia ammattikorkeakoulu on juuri saanut rahoituksen ikäystävällisen yhteiskunnan kehittämiseen erikoistuvaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan osaamisyhteisön perustamiseen. Siinä keskitytään pitkien välimatkojen alueilla kohdattaviin haasteisiin palvelujen järjestämisessä ja ikäihmisten osallisuuden lisäämisessä. Hankkeessa toteutetaan kaksi kehittämisspilottia, joiden painopiste on ikäystävällisemmän yhteiskunnan vahvistamisessa. Yleisen hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämisen lisäksi työelämän ikäkysymykset ovat merkittävässä roolissa.
- Turvattomuuden ja yksinäisyyden poistamisen eteen tehtävät toimenpiteet. Tässä yhteydessä kolmannen sektorin rooli on merkityksellinen.

Tutkimukseen perustuvan tiedon hyödyntäminen palveluiden kehittämisessä.

- Esimerkiksi Suomen kuntaliiton projekti ikääntyneen väestön palvelujen käytöstä, kustannuksista, vaikuttavuudesta ja rahoituksesta (Elderly people's services: use, costs, effectiveness and financing, ELSE). Projektin tavoitteena oli selvittää nykyisten palveluiden toimivuutta ja rakennetta sekä sitä, miten tukea ikäihmisten toimintakykyä.

5.5 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaama syrjintä voi olla suorien tekojen lisäksi sellaista epäasiallista käytöstä, jota ei suoraan voi nimetä syrjinnäksi. Tällöin puhutaan mikroaggressiosta, jolla stereotypisoidaan tietyn ryhmän jäseniä. Tahattomat tai jopa hyväntahtoisiksi tarkoitetut arkipäivässä toistuvat kommentit heikentävät yhdenvertaisuuden toteutumista. Myös ihmisarvoa loukkaava ja suvaitsemattomuutta ylläpitävä vihapuhe on tavallista. Yhteiskunnan rakenteisiin ja asenteisiin liitettävät teemat voivat johtaa kasaantuneisiin vaikeuksiin, kuten päihde- ja mielenterveysongelmiin. Näiden aihealueiden paikantamisen eteen tehtävät toimet ovat oleellinen osa yhdenvertaisuuden edistämistä. Kaikkien syrjinnän vaarassa olevien ihmisten haasteista ei tiedetä riittävästi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yleisten terveys- ja asennekyselyiden lisäksi tutkimustietoa vaaditaan lisää muun muassa kohdatusta väkivallasta, sen uhasta tai rikosten raportoinnista. (Karvinen & Venesmäki 2019.)

5.5.1 Nykyinen tilanne

- Vapaaehtoisvoimin toimiva Pohjois-Karjalan Seta ry järjestää sateenkaarevaa toimintaa, kuten koulutuksia, tapahtumia ja vertaisryhmiä.
 - ❖ 13–20 vuotiaille tarkoitetut Moninaisuus meissä -nuortenillat ja PulinaClub -keskusteluryhmät aikuisille.
 - ❖ Pohjois-Karjala Pride (vapaaehtoiset kokoontuvat ja suunnittelevat muun muassa osatapahtumia sekä markkinointitempauksia).

5.5.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

- Asenteisiin perehtyminen laaja-alaisesti. Koulutuksen rooli nousee tässä yhteydessä merkittävään asemaan. On tärkeää, että viranomaiset hallitsevat perustiedot ja ajantasaisen terminologian seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä sekä sukupuolen moninaisuudesta. Organisaatioissa voidaan eri tavoin myös viestittää sitä, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuus on tärkeä arvo. Muun muassa kaupungin osallistuminen Pride- tapahtumiin toimii tästä konkreettisena esimerkkinä.
- Moninaisuuden huomioon ottava viestintä. Palveluntarjoajien käyttämän kielen tulee olla inklusiivista. Sanojen lisäksi kuvitus on tässä kontekstissa tärkeää. Esimerkiksi sateenkaarisymbolin näkyminen viestittää, että sateenkaari-ihmiset ovat tervetulleita palveluiden käyttäjäksi.
- Puretaan sukupuoliin liitettäviä stereotypioita ja vahvistetaan moninaisuutta muun muassa taiteen ja kulttuurin keinoin.
- Jokaisen oikeus itsemäärittelyyn tai – määrittelemättömyyteen. Muiden ihmisten tekemät oletukset, yleistyksyet tai vähättelevä käytös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajia kohtaan näyttäytyvät tässä yhteydessä suurena haasteena.
- Yksi osa tämän suunnitelman seurantaan ovat erinäiset kyselyt. Ei tule myöskään unohtaa muiden Joensuuta koskevien kuntalaiskyselyiden asemaa ja merkitystä. Jotta varmistetaan kaikkien yhdenvertainen mahdollisuus osallistua kyselyihin vastaamiseen, tulee niiden

suunnittelussa huomioida erilaisten henkilöiden positiot. Lomakkeiden toimivuutta tulee testata. On tärkeää, että sukupuolta kysyttäessä vastaaja voi itse määritellä sen avoimeen tekstikenttään. Lisäksi suhdestatusta kysyttäessä perinteiset valikot (naimisissa/naimaton/eronnut/leski) eivät ota huomioon muun muassa perhemuotojen moninaisuutta. Sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta tasa-arvotyöhön kuuluu muun muassa myös muita kuin naisia ja miehiä koskevan tiedon kerääminen ja sen hyödyntäminen.

- Myös terveyden ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen näyttäytyvät tämän suunnitelman viitekehyksessä tärkeinä elementteinä. ”Sateenkaari-ihmisillä on mielenterveyteen liittyviä haasteita enemmän kuin normeihin helpommin mahtuvilla heteroilla cissukupuolisilla” (Karvinen & Venesmäki 2019). Myös päihteiden ongelmakäyttöä ja syömishäiriöitä esiintyy huomattavan paljon. Näin ollen päihde- ja mielenterveyspalvelut vaativat taakseen laajempaa sateenkaariosaamista. Ammattilaisten koulutuksissa tulee perehtyä nykyistä enemmän muun muassa vähemmistöstressiin, ulossulkeviin normeihin tai syrjinnän pelkoon. Lisäksi normitietoisuuden lisääminen on tärkeää.

5.6 Vammaiset

”Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa” (Valtioneuvosto 27/2016). Vammaisilla henkilöillä on suuri riski joutua muun muassa rakenteellisen tai moniperusteisen syrjinnän kohteiksi. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus vaativat taakseen sen, että vammaisten yksilöllinen itsemääräämisoikeus, tehokas osallisuus yhteiskuntaan sekä erilaisuuden ja moninaisuuden kunnioittaminen toteutuvat.

5.6.1 Nykyinen tilanne

- Esimerkkejä yhdistystoiminnasta:
 - ❖ Joensuun Kehitysvammaisten tuki ry: virkistys- ja vapaa-ajan toiminta, edunvalvonta, perheiden kokonaisvaltainen tukeminen, vertaistuki
 - ❖ Joensuun Seudun Invalidit ry: edunvalvonta, mahdollisuuksien tarjoaminen vertaistukeen ja yhdessäoloon
 - ❖ Pohjois-Karjalan Perhehoitajat ry: omaistoiminta, hyvinvoinnin edistäminen

5.6.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

- Joensuun vammaispoliittisen ohjelman konkreettisia tavoitteita ovat vammaispalveluiden saavutettavuuden turvaaminen, asuin- ja toimintaympäristön esteettömyys, vapaa-aikatoimintojen saavutettavuus sekä koulutuksen ja työllistymisen tukeminen. Oleellisia toimenpiteitä ovat muun muassa esteettömyyden huomioon ottaminen rakennusten suunnitteluvaiheessa, kuljetuspalveluiden kehittäminen, tietoisuuden lisääminen EU:n vammaiskortin käyttöönotosta yksityiselle ja julkiselle sektorille, inklusion edistäminen koulutuksen viitekehyksessä sekä laaja-alainen yhteistyö eri toimijoiden kanssa.
 - ❖ Koulutuksen viitekehyksessä on oleellista tarkastella sitä, kuinka hyvin opetustilat soveltuvat vammaisten lasten ja nuorten opetukseen. Lisäksi osaamistarpeet liittyen lääkinnällisiin asioihin ja kommunikaatiomenetelmien hallintaan ovat tärkeitä osa-alueita.

- Joensuun kaupungin vammaisneuvoston kannanottoja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemoihin:
 - ❖ Ketään ei saa syrjiä rekrytoinnissa ja uralla etenemisessä sellaisen vamman tai sairauden johdosta, joka ei vaikuta kyseisen tehtävän hoitoon.
 - ❖ Kaupungin työpaikkojen suunnittelussa huomioidaan esteettömyys.
 - ❖ Kaupungin työntekijöille tulee tarvittaessa järjestää koulutusta yhdenvertaisuudesta ja vammaisen henkilön kohtaamisesta.

5.7 Monikulttuurinen väestö

Suomeen muuttaneiden henkilöiden määrä on viime vuosina kasvanut suuresti. Tämän ohella yhteiskuntaamme jo vuosisatojen ajan kuuluneet kulttuuri- ja kielivähemmistöt sekä alkuperäiskansat lisäävät kulttuurin kirjoa. Syrjintäkokemukset ovat moninaisia ja kytkeytyvät muun muassa koulumaailmaan, työpaikoille tai palveluiden saatavuuteen. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen näyttäytyvät maahanmuuttajien kotouttamisohjelmissa oleellisina osa-alueina.

Tässä kohdin tärkeää on nostaa esiin rakenteellisen rasismien vahva vaikutus. Rasismi pitää sisällään paljon muutakin, kuin pelkkiä tahallisia tekoja tai tapahtumia. Sitä tapahtuu paljon kasvokkaisen vuorovaikutuksen ulkopuolella. Rakenteellisessa rasismissa eriarvoisuutta tuottavat käytännöt ovat kytkeytyneet syväälle yhteiskunnan rakenteisiin. Muun muassa oikeuslaitos, koulutus, työelämä, asuntomarkkinat sekä sosiaali- ja terveystalvet pitävät sisällään rakenteellista rasismia. Se vaikeuttaa ihmisen toimeentuloa sekä heikentää osallisuuden ja yhdenvertaisuuden kokemusta. Yhtenä rakenteellisen rasismien konkreettisenä esimerkkinä voidaan mainita nimi. Se voi usein olla tekijä, joka hankaloittaa suuresti vaikkapa työpaikan tai asunnon saamista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Myös kotoutuminen on tässä yhteydessä hyvä määritellä. Kotoutuminen on kaksisuuntaista. Sillä tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Vastaanottava yhteiskunta taas saa prosessissa uusia vaikutteita ja monimuotoistuu. Tavoitteena on tukea jokaisen mahdollisuutta oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. (Kotouttaminen.fi.)

5.7.1 Nykyinen tilanne

- Yhteinen toiminta ja vaikuttaminen luovat osallisuuden kokemuksia. Osallisuus taas kehittää ympärilleen merkityksellisyyttä ja yhteenkuuluvuutta.
- Kaupungin turvallisuustyössä ja rasisminvastaisessa työssä toimii kaksi työryhmää joiden tehtävänä on pohtia ja tehdä toimenpiteitä turvallisuuden tunteen lisäämiseksi sekä rasismien estämiseksi. Kaupungin turvallisuustyöryhmä vastaa kaupungin turvallisuussuunnitelman laadinnasta ja kehittämistoimenpiteiden seurannasta, jotta kaikille kaupunkilaisille voidaan taata turvallinen kaupunki. Turvallisuussuunnitelmatyön avulla tuotetaan myös tietoa ajankohtaisesta tilannekuvasta yhdessä viranomaisten kanssa, jolloin rasistiset ilmiöt nousevat työryhmän tietoon ja asioihin voidaan puuttua. Kaupungin turvallisuussuunnitelma näin ollen ohjaa toimenpiteitä.
- Osana rasismien vastaista työtä kaupunki osallistuu Joensuun seudun rasismien vastaiseen työryhmään. Tämä työryhmä on järjestöjen ja viranomaisten yhteinen. Kaupungille voi antaa palautetta turvattomuuden kokemuksista kaupungin verkkosivujen kautta ja

Joensuun seudun monikulttuurisuus Jomoni ry:n verkkosivujen avulla on mahdollisuus ilmiäntää rasistinen teko.

- Kotoutuminen:
 - ❖ Joensuun kaupungin kotouttamistyöhön kuuluu olennaisena osana tiedotus uusille kuntalaisille siitä mitä kotoutuminen ja lakisääteinen kotoutumisaika tarkoittavat.
 - ❖ Kotoutumista ja osallisuutta tuetaan eri yhteisöissä. Esimerkiksi kouluissa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa. Tästä konkreettisina toiminnan tapoina voidaan mainita maahanmuuttajaperheille suunnattu Perhekoulu sekä Vanhemmat kouluun- kurssi, jotka järjestetään molemmat Joensuussa.
 - ❖ Koulutuksen viitekehykseen kytkeytyvät valmistavan opetuksen (VALO) ryhmät, joissa vahvistetaan oppilaiden kielellisiä, sosiaalisia ja tiedollisia valmiuksia. Oppivelvollisuusiän ylittäneille aikuisille järjestetään aikuisten perusopetuksen ryhmä. Opetus jakaantuu alku- ja päättövaiheeseen ja se on tarkoitettu henkilöille, joilta puuttuu perusopetustasoinen koulutus.
- Oppilaille pyritään tarjoamaan oppilaan oman äidinkielen opetusta mahdollisimman monessa eri kielessä. Lisäksi erilaisella kerhotoiminnalla ja harrastuksilla tuetaan kouluissa monikielisten lasten kielenkehitystä eri kielissä. Joensuussa järjestetään teatteri- ja toimintatunteja kaikille valmistavan opetuksen oppilaille viikoittain ja lisäksi iltapäivä- ja iltakerhoja yhteistyössä teatteriyhdistys RanKidsin kanssa monella eri koululla. Ohjaajat puhuvat useampaa eri kieltä ja voivat ohjeistaa tarvittaessa eri kielillä. Tähän voi tutustua lisää osoitteessa <http://rankids.fi/>
- Esimerkkejä toiminnasta ja yhdistyksistä:
 - ❖ Joensuun seudun monikulttuurisuusyhdistys ry: kulttuuritapahtumat, liikuntamahdollisuudet, kielikurssit, lukupiirit, info- ja keskustelutilaisuudet, ryhmätoiminta, rasismiin vastainen työ jne.
 - ❖ Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys ry: monipuolinen toiminta, jonka painopisteet ovat osallisuuden edistämässä, työllisyydessä, monikulttuurisuudessa sekä yhdistysten toiminnan kehittämisessä ja yhdistysyhteistyössä.
 - ❖ Monikulttuurisuushankkeet (muun muassa Kulttuurikumppa-hanke, Hyvä Me!-hanke sekä Moi2020-hanke).
Näistä lisätietoa <https://www.jelli.fi/moi/monikulttuurisuushankkeita-projects/>
 - ❖ Vapaaehtoistyö, vertaistuki.

5.7.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

- ”Olemme kaikki joensuulaisia”. Pitkäjänteisyyden, arjen vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden edistäminen vastakkainasettelujen sijaan. Jokaisen kaupunkilaisen osallistaminen rasismiin vastaiseen työhön.
- Pyritään irtautumaan sisäryhmän ja ulkoryhmän välisistä vastakkainasetteluista. Tämän sijaan vahvistetaan osallisuuden kokemusta muodostamalla yhteisiä tavoitteita.
- Rakenteellisen rasismiin tunnistaminen ja siihen puuttuminen esimerkiksi koulutusten avulla.
- Rasismi ilmenee arjessa monin tavoin. Sopimaton kielenkäyttö on yksi rasismiin puolista, jota helposti näkee muun muassa sosiaalisessa mediassa ja kadulla kulkiessa. Meidän kaikkien tehtävä on puuttua sopimattomaan ja loukkaavaan kielenkäyttöön. Tämä vaatii rohkeutta. Kaupungin työntekijöillä ja viranhaltijoilla on ennen kaikkea kaupungin tiloissa ja palveluissa korotettu velvoite puuttua sopimattomaan käytökseen ja esimerkiksi rasistiseen huutelun. Myös kaupungin tiloihin on haettu Syrjinnästä vapaa-alue-tunnuksia, joita on esillä

esimerkiksi nuorisotiloissa, kirjastoissa ja kulttuuritiloissa. Merkki kertoo asiakkaille, että syrjivään ja sopimattomaan käytökseen puututaan. Yksi haaste tässä kontekstissa on kuitenkin vähäinen tiedotus asiasta. Tämä näyttäytyy tulevaisuuden viitekehityksessä tärkeänä kehitettävänä osa-alueena. Syrjinnästä vapaat alueet menettävät merkitystään mikäli kunnan asukkaat eivät tiedä niiden olemassaolosta tai tarkoituksesta.

- On tärkeä löytää keinoja, joiden avulla Joensuun kaupungin henkilöstöä koulutetaan rasisminvastaiseen työhön.
- Kaupunki voi rekrytoinnillaan edistää moninaisuuden toteutumista. Esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten ihmisten kohtaamat haasteet voivat nousta esiin tehokkaammin työelämän yhteydessä.
- Maahanmuuttajien osallistaminen heitä koskevien asioiden suunnitteluun (esimerkiksi kotouttamistoimenpiteisiin).
- Varmistetaan, että tarvittavat palvelut, infot ja ohjeistukset ovat kaikkien saatavilla mahdollisista kielimuureista huolimatta.
- Tuetaan kotoutumista sekä vuorovaikutusta ja annetaan siihen mahdollisuuksia (muun muassa kielikahvilat, urheiluseurojen organisoimat vapaa-ajan aktiviteetit ja niin edelleen).
- ”Kadonneen mitalin metsästys” (sanastokirja opetukseen ja kotoutumiseen, edesauttaa samalla tutustumista uuteen kotikaupunkiin Joensuuhun).
- Erinäiset videomateriaalit ja niiden kehittäminen kotoutumisen tueksi.
 - ❖ Mahdollisuuksien matkalaukut –YouTube.
 - ❖ Pedagogiset materiaalit, joissa informationaalista sisältöä liittyen vaikkapa suomalaiseen kulttuuriin tai tapoihin.
 - ❖ Maahanmuuttajien tarinat.

5.8 Alueellinen näkökulma yhdenvertaisuuteen

Kuntaliitokset ovat lisääntyneet viime vuosikymmenten aikana suuresti. Tuupovaara, Kiihtelysvaara, Eno ja Pyhäselkä ovat liitetty Joensuuhun viimeisen 15 vuoden aikana. Joensuussa tärkeitä huomioitavia elementtejä ovat pitkät välimatkat sekä kaupungistumisen keskittyminen aivan ydinkeskustan alueelle. Palveluiden tulee olla mahdollisimman saavutettavia ja kuntalaisten yhdenvertaiset vaikutusmahdollisuudet tulee ottaa huomioon asuinpaikasta riippumatta.

5.8.1 Nykyinen tilanne

- Noin joka neljäs joensuulainen asuu maaseudulla tai maaseutumaisilla alueilla. Kolme neljäsosaa kaupungin maapinta-alasta kuuluu *harvaan asuttuun maaseutuun*. Näissä maankäyttö on pitkälti metsävaltaista ja asukastiheys alhainen. *Ydinmaaseutuun* taas lukeutuvat Kiihtelysvaara ja Hammaslahti, joissa asuu noin kaksi prosenttia Joensuun väestöstä. Elinkeinojakauma on harvaan asuttua maaseutua monipuolisempi. Noin puolen tunnin ajomatkan päässä sijaitsevat alueet luokitellaan *kaupungin läheiseksi maaseudeksi*, ja ne ovat ennen kaikkea työssäkäynniltään kytkeytyneet kaupunkialueeseen. Joensuun kaupungin keskustaajaman ja maaseudun välimaastossa sijaitsee *kehysalue*, joka kiinnittyy saavutettavuudeltaan kaupunkialueeseen.
- Väestönkasvu on painottunut kaupungin kehysalueeseen ja ihmiset ovat seuranneet työpaikkojen siirtymistä keskuksiin. Näin ollen kauempana keskustasta sijaitsevilla maaseutualueilla väestö on ikääntynyt.
- Noin 14 prosenttia työpaikoista sijaitsee maaseudulla. Tosin työpaikkojen keskittyminen on nähtävillä myös maaseutualueilla. Keskittymisen viitekehityksessä Uimaharjun, Enon,

Kiihtelysvaaran, Tuupovaaran ja Heinävaaran taajamat ovat tästä konkreettisia esimerkkejä.

- Joensuun kaupungilla on seitsemän palvelupistettä, joissa voi muun muassa maksaa Joensuun kaupungin lähettämiä laskuja ilman palvelumaksuja, käyttää maksutonta nettipistettä sekä saada yleisesti ottaen informaatiota vaikkapa lomakkeiden täyttöön. Palvelupisteistä kaksi sijaitsee keskustassa, muut toimivat Enossa, Kiihtelysvaarassa, Pyhäselässä ja Tuupovaarassa. Lisäksi keskustassa toimii Joensuun maahanmuuttajapalvelut.
- Lisätietoa Pohjois-Karjalan kylä- ja asukasyhdistysten toiminnasta <https://kylat.fi/>

5.8.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

- Joensuun maaseutuohjelman (2016-2020) yhteydessä tehty kuntalaiskysely nosti esiin seuraavia kehittämiskohteita:
 - ❖ tiestön ja julkisen liikenteen heikko nykyinen taso.
 - ❖ kevyen liikenteen turvallisuuden edistämiseksi tehtävät toimenpiteet (mm. valaistus).
 - ❖ ulkoilu- ja harrastusmahdollisuuksiin kaivataan monipuolisuutta.
 - ❖ osallistuminen alueen kehittämiseen koettiin hankalaksi ja aikaa vieväksi. Maaseutuohjelman valmistelun yhteydessä vuonna 2015 järjestettiin neljä kehittämispäivää. Näissä vahvimmin nousi esiin kahdeksan tulevaisuuden kehittämisteemaa, joita ovat kylien markkinointi, peruspalvelutason turvaaminen, yhdistystoiminnan rooli, yhteydet, yhdistysten yhteistyö, nuorten huomiointi, ympäristön siisteys ja asukkaiden kokoontumistilojen turvaaminen.
- Joensuun maaseutuohjelman tavoitteet tulevaisuuden teemojen suhteen:
 - ❖ Aktivoidaan asukkaita ja järjestöjä asuin ympäristöjen kehittämiseen (paikallinen aloitteellisuus).
 - ❖ Edistetään maaseutualueiden asuin- ja elinympäristöjen vetovoimaa ja viihtyisyyttä.
 - ❖ Lisätään asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia ja sen väyliä ja välineitä.
 - ❖ Kartutetaan maaseutualueiden erityispiirteiden tuntemusta kaupunkiorganisaatiossa.
- Joensuun maaseutuohjelman (2016-2020) kehittämisteemoja ovat
 1. Viihtyisyys ja elinvoimaisuus
 - ❖ Yhteyksien kehittäminen: julkinen liikenne ja tietoliikenne yhteydet.
 - ❖ Palvelujen saatavuus ja laatu: monipuolistetaan kotona asumista tukevia palveluita ja verkkopalveluita.
 - ❖ Työtä ja toimeentuloa: lisätään yhdistysten kaupungille tuottamia palveluita.
 - ❖ Alue markkinointi, taajamien asemakaavojen ajanmukaistaminen.
 2. Vaikuttaminen ja yhteisöllisyys:
 - ❖ Viestintä: aktiivinen tiedottaminen alueen suunnitelmista, tapahtumista sekä yhdistystoiminnasta. Lisäksi aluepalvelupisteiden kehittäminen tiedottamiskanavana.
 - ❖ Monikanavainen vaikuttaminen: asukastiedon kerääminen ja hyödyntäminen. Mahdollistetaan myös asukkaiden osallisuus, kun valmistellaan maaseutualueita koskevia toimia.
 - ❖ Yhteisöllisyys ja yhteistyö: neuvonta ja tuki hanketoimintaan, tuetaan kylätapahtumia ja turvataan niille tarvittavat tilat.

6 SEURANTA JA YHTEENVETO

Suunnitelman seuranta on oleellinen osa-alue. Kun suunnitelmaa päivitetään kahden vuoden välein, on tärkeää olla vuorovaikutuksessa järjestökenttään sekä kuntalaisiin. Asianomaisten osallistaminen suunnitelman arviointiin on merkittävä elementti. Järjestöyhteistyön koordinointi sekä kuntalaisille suunnatut kyselyt tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemoista ovat osa suunnitelman seuranta tulevaisuudessa. Yhteistyö on siis oleellisessa roolissa. Edellä mainitun ohella kuntalaiset voivat jättää palautetta oheisen linkin kautta Joensuun kaupungille <https://www.joensuu.fi/palaute>. Palautetta voi antaa aihealueittain. Palautteisiin reagoidaan ja niiden pohjalta kehitetään toimintaa.

Tässä suunnitelmassa osallisuuden ja arjen monimuotoisuuden edistämisen eteen tehtävät toimenpiteet ovat tavoitteiden keskiössä. Toimenpiteet ovat kirjattuna erilliseen toimenpideohjelmaan. Kyseiseen tiedostoon on hahmoteltu myös osallisuutta edistävän ”tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusillan” ohjelmarunko. Joensuun kaupungille palkataan vuoden 2021 alusta lähtien osallisuuskordinaattori, joten edellytykset aihealueen kehittämiseksi ovat merkittävästi aiempaa paremmat. Lisäksi kaupungin rasismin vastaisia toimenpiteitä arvioidaan säännöllisesti rasismin vastaisessa työryhmässä.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat käsitteinä laajoja. Niiden edistäminen vaatii taakseen monien eri näkökulmien huomioon ottamista. Tässä suunnitelmassa kartoitettiin eri toimijoiden näkemyksiä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta Joensuun kaupungissa. Tulevaisuuden kannalta on oleellista, että esiin nousseiden kehittämiskohteiden eteen tehdään konkreettisia toimenpiteitä. Lisäksi näiden sovellettavuutta käytäntöön on seurattava aktiivisesti vaikutusten arvioinnin avulla. Edellä mainitun ohella huomion kohdentaminen varsinaisiin asianomaisiin on oleellista. Tämän suunnitelman yksi rajoitus on se, että kyselyt suuntautuivat lähinnä järjestöjen edustajille. Näin ollen muun muassa piilevien mekanismien vaikutus saattaa jäädä pimettiin. Asianomaisten itsensä kuuleminen on merkityksellistä, sillä todelliset arkipäivässä ilmenevät eriarvoisuutta tuottavat toimintatavat nousevat tällöin helpommin esiin. Varsinaiseen kohderyhmään kuulumaton henkilö ei näitä aspekteja usein edes tiedosta.

LÄHTEET JA LISÄTIETOA:

Council of European Municipalities and Regions (CEMR). 2006. *Eurooppalainen tasa-arvon peruskirja. Sitoutumus naisten ja miesten tasa-arvon toteuttamiseksi paikallishallinnoissa.*

Finlex: Oikeusministeriö. 2000. *Suomen perustuslaki 731/1999.*

Finlex: Oikeusministeriö. 2015. *Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.*

Finlex: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. 1987. *Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986.*

Finlex: Valtioneuvosto. 2016. *YLEISSOPIMUS VAMMAISTEN HENKILÖIDEN OIKEUKSISTA 27/2016.*

Finlex: Valtiosopimus. *YLEISSOPIMUS lapsen oikeuksista. 60/1991.*

Joensuun kaupungin henkilöstöpalvelut. *Joensuun kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2019–2021.*

Joensuun konsernistrategia. *Kohti 2020- lukua, rohkeasti uudistuva 2017–2021.*

Joensuun konsernin strategiat. *Joensuun kuntalaiskysely 2017.*

Joensuun seudun ops. 2019. *Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma.*

Kaupunginvaltuusto. 2016. *Osallistuva ja kehittyvä kaupunkimaaseutu – Joensuun maaseutuohjelma vuosille 2016–2020.*

Karvinen, Marita & Elina Venesmäki. 2019. *Tilaa moninaisuudelle! – Opas seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuden edistämiseen.* Rainbow Rights Promoting LGBTI Equality in Europe –hanke (1.1.2017-31.3.2019).

Kotouttaminen.fi <https://kotouttaminen.fi/keskeiset-kasitteet>

Kuntaliitto. 2019. *Ikääntyneen väestön palvelut: käyttö, kustannukset, vaikuttavuus ja rahoitus.* <https://www.kuntaliitto.fi/sosiaali-ja-terveysasiat/sosiaalihuolto/iakkaiden-palvelut/ikaantyneen-vaeston-palvelut-kaytto-kustannukset-vaikuttavuus-ja-rahoitus>

Oikeusministeriö. 2019. *Moniperusteinen syrjintä olisi tunnistettava paremmin.* Policy Brief 2, Syrjintä Suomessa. Ajankohtaista tietoa syrjinnästä ja yhdenvertaisuudesta. <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/5376058/Policy+Brief+moniperusteinen+syrjinta%C3%A4>

Osallistuva ja kehittyvä kaupunkimaaseutu – Joensuun maaseutuohjelma vuosille 2016–2020.

Seta. 2020. *Sateenkaarisanasto.* <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

Setlementtiliitto. <https://setlementti.fi/>

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. 2018. *Sukupuolen moninaisuuden sanasto.*

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020. *Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus.* <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/yhdenvertaisuus-ja-syrjinta>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. *Sukupuolen moninaisuus.* Tasa-arvotiedon keskus: Sukupuolten tasa-arvo. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. *Tasa-arvosanasto.* Tasa-arvotiedon keskus: Sukupuolten tasa-arvo. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. *Perheiden moninaisuus.* Tasa-arvotiedon keskus: Sukupuolten tasa-arvo.

Yhdistysten yhteystietoja:

- Lisätietoa Pohjois-Karjalan yhdistyksistä teemoittain jaoteltuna löytyy osoitteesta <https://www.jelli.fi/>

Eläkeliiton Joensuun yhdistys ry <https://elakeliitto.fi/yhdistykset/joensuu>

Joensuun Eläkeläiset ry <https://www.sites.google.com/site/joensuunelakelaiset/>

Joensuun Kehitysvammaisten Tuki ry <https://joensuunkvtuki.fi/>

Joensuun Pelastakaa Lapset ry <http://joensuu.pelastakaaalapset.fi/>

Joensuun Seudun Invalidit ry <https://joeninva.kotisivukone.com/>

Joensuun Seudun Monikulttuurisuusyhdistys ry <http://www.jomoni.fi/toiminta.html>

Joensuun Seudun Yksin- ja yhteishuoltajat ry <https://apuaeroon.fi/palvelu/joensuun-seudun-yksin-ja-yhteishuoltajat-ry/>

Joensuun 4h-yhdistys ry <https://joensuu.4h.fi/>

Kylätieto Pohjois-Karjala <https://kylat.fi/>

Pohjois-Karjalan Perhehoitajat ry https://www.perhehoitoliitto.fi/liitto_toimii

Pohjois-Karjalan Seta ry. <https://pohjoiskarjalanseta.fi/>

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry <https://www.pksotu.fi/>

Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Joensuun yhdistys ry <https://joensuu.mll.fi/>

Sateenkaariperheet ry Joensuu <https://sateenkaariperheet.fi/>

